

Albrecht közvetlen utóda, V. Vilmos herceg szintén erősen érdeklődött a könyvtár iránt és sokat tett fejlesztése érdekében. Még több érdemet szerzett e téren I. Miksa, a ki féltő gonddal örködött könyvtára építése fölött. A mikor 1632-ben a győztes svéd hadsereg Bajorországba nyomult, Miksa rendeletére a könyvtár legnagyobb kincseit hordókba csomagolták s a burghauseni erődbe szállították. Az óvatosság nem is volt fölösleges, mert Gusztáv Adolf katonái úgy a választófejedelmi könyvtárt, mint kincstárt is megdézsmáltak. Az erről szóló tudósítások azonban annyira ellentmondók, hogy a tényleges kárt megállapítani nem lehet. Mikor két év multán a nördlingeni ütközet folytán Tübinga a Liga kezébe került, Maximilán a maga számára követelte az ottani gazdag könyvtárat s átvitette Münchenbe, hogy «kiköszörülje — úgymond — a csorbát», a mit a svédek ejtettek könyvtárán. Ekkor került Münchenbe, egyebek közt, az a pompás wittenbergai biblia, melyet Ágost szász választó, Luther és Melancthon ifj. Cranach Lukács által festett arczépe díszít.

Hála a Miksa herceg által kiadott szervezeti utasítás jelességének a könyvtár a későbbi utódok alatt is állandóan gyarapodott és fejlődött. A belföldi irodalom gyűjtésére nézve igen fontos volt Ferdinánd Mária fejedelemnek 1633-ban kelt rendelete, melyben meghagyta, hogy az országban nyomtatott könyvek mindegyikéből egy kötelese példányt ingyen kell a fejedelmi könyvtárnak átengedni. Kiváltképp bőven gyarapodott még a könyvtár Károly Tivadar fejedelemsége alatt, a ki jobb helyiséget is bocsátott rendelkezésére az ú. n. akadémiái épületben. Ő alatta vásárolták meg Viktorius Péter olaszországi filológusnak, kora egyik legkiválóbb tudósának a könyvtárát. 1766-ban a mannheimi udvari könyvtár részére szerezte meg báró Redinghoven történeti emlékekben gazdag kéziratgyűjteményét, ezt követte 1769-ben a négy Canevarius nagyszerű kéziratgyűjteményének a megvétele. Minde szaporulat Károly Tivadar halála után átkerült Münchenbe.

Főleg a középkori anyagban szaporodott az udvari könyvtár a XIX. század elején, a mikor a szekularizáció folytán a régi bajor kolostorok könyvanyaga is állami tulajdonba került.

A fejlődés bekoronázásául tekinthető I. Lajos király azon intézkedése, melylyel a nagyszabású gyűjteménynek új hajlékot emelt. 1834—1842-ben épült a Ludwigstrassen az a pompás firenzei stílusban készült palota, mely a királyi gyűjteménynek valóban királyi foglalata. G. P

A szófiai Nemzeti Könyvtár kéziratainak és régi szláv nyomtatványainak leíró katalógusa. Czoneff B. bolgár egyetemi tanár a szófiai Nemzeti Könyvtár (Narodna Biblioteka) kéziratainak és régi szláv nyomtatványainak a leíró katalógusát adta ki; a kiadvány czime: «Opis na rako-pisité i staropečatnitě knigi na Narodnata Biblioteka v Sofija . . . Sofija 1910.» A kiadvány bevezetéséből megtudjuk, hogy a szófiai «Narodna Biblioteka»-t 1879-ben alapították, kéziratait és nyomtatványait állami segítséggel gyűjtötték. Nagyobb adománnyal a könyvtár szláv anyagát talán csak az egykori szófiai metropolita Miletij gyarapította, de hogy mennyivel, azt nem lehet megállapítani. A könyvtárnak becses keleti (török, arab stb.) kézira-

tai és könyvei vannak, amelyek mind az egykori viddini török pasa, ismert bibliofil Pazvantoolu könyvtárából valók. A Narodna Biblioteka Bulgária legnagyobb könyvtára, nagyobb mint az Egyetem könyvtára. Hogy nyomtatványainak mennyi a száma, Czoneff nem közli, a szláv kéziratokét és régi könyveket azonban leírásából megtudjuk. E szerint van a könyvtárnak 559 szláv kézírata és 46 régi szláv (bolgár) nyomtatványa. Czoneff a bevezetésben igen értékes megjegyzéseket tesz azon szláv nyelvi sajátságokról, a melyek alapján egy régi szláv (bolg.) kódex korát, írása helyét meg lehet határozni.

Czoneff katalógusa minket azért érdekel, mert leírásában néhány magyarországi szláv nyomtatványról is beszámol. Tudvalevő dolog, hogy az oláhok egyházi nyelve sokáig a középbolgár szerkesztésű egyházi szláv nyelv volt. Ebben vannak a régi egyházi szerkönyvek megfogalmazva s ilyen nyelvűek az oláhok részére nyomtatott XVI. sz. erdélyi nyomtatványok. A mikor pedig a budai egyetemi nyomdát föllállították, ez igen sok bolgár nyelvű könyvet nyomtatott. Czoneff katalógusában ezekből is többet leír. Leírásából a következőkről emlékezem meg részletesebben:

1. Gyulafehérvár, 1579. Báthori Kristóf rendeletére kiadott bolgár nyelvi szerkesztésű Evangeliarium, czime *Tetroevaggelie*. Czoneff 468. szám alatt írja le a Nemzeti Könyvtár példányát, a melyből ezeket közli:

«Повелѣнїемъ великаго воєвода. Бать | рь крїнцивъ. азъ лоринць дїакъ. | троудиха ѓ семь | ѓ ꙗспїсахъ кнїги сїѣ. | глѣмїи тетровѣ ѣ лїе. въ лѣто ѓ, тьскъ | щь ѣзъ, почеше сѣ сїѣ кнїгы, мѣца. фе | вроуарїе, КЕ. днѣ, ѓ съврѣшнше сѣ мѣца | мац, СИ днѣ. въ градъ бѣлыград...»
Ezután címer, s a címer alatt ez van: «П съ властїю великаго воєвода. батьрь Крїцовъ. За ѓ, лѣтъ да не смѣть на тїнаръ...»

E műről lásd még Archiv f. slav. Phil. VIII. 132., Hodoş-Bianu: Bibl. rom. v. I. 75., Magyar Könyvszemle régi folyam XV. Hodinka cikkében a 27., 28. számokat s esetleg 12., 15. számot is.

2. Bőjti triod, 1578. évi brassói kiadás, bolgár szláv redactió. Mint-hogy az illető könyvtár példánya csonka, bővebben nem írja le (nála 480. sz. alatt), de utal Karatajef I. 204-re és Hodoş-Bianu, Bibl. rom. vech. 68—69-re. V. ö. még Hodinka cikkét Magyar Könyvszemle, régi folyam XV. köt., 13. és 11. szám alatt.

A Balkán-népek irodalmának megújhodása terén fontos szerepet játszik a budapesti Egyetemi könyvnyomda, melynek sajtótermékei becsesek oláh, szerb és bolgár irodalmi tekintetből. Czoneff katalógusában a következőkről van említés:

3. Rukovódstvo k Slavenstěj Grammaticě... izdano trudom Avraama Mrazoviča... Vtoroje izdanije. V Budině gradě... 1800, 8° 192. l. (Czoneff 519. sz. alatt); megvan a Magyar Nemzeti Múzeumban is. L. slav. 671. jegy alatt. Balogh István «A m. kir. Egyetemi könyvnyomda termékeinek címjegyzéke» című művében nem említi; Petrikben sincs róla szó.

4. *Kanon* pokajannyj... taže: Stichoslovije... naposlédok: Ključ... V Budině 1807, 16° 84. l. (Czoneff 513. sz. alatt, Baloghy, Petrik nem ismerik).

5. *Časoslov*, napečatasja blagosloveniem archiepiskopa i mitropolita Karlovačkago Gdina Stefana... v Budině... | (= 1815.) 8° 6 + 153. (Czoneff 514. sz. alatt, Baloghy, Petrik nem ismerik.)

6. Kniga sija zovomaja *Ogledalo* opisa sja radi potreby i polzovanija prepostějšym i ne knižnym jazykom bolgarskim... v Budině 1816. (Czoneff 523. sz. alatt, Baloghy 250. lapon hibásan írja le, Petrik nem ismeri.)

7. Različna poučitelna nastavlenija, sočinennaja ieremonachom Joakimom *Hadži*... V Budině... 1819. 4° XIII + 310. (Czoneff 525. sz. alatt, Baloghy, Petrik nem ismerik.)

8. Žitie svjatogo Aleksija čelovėka božija... sočineno... ot Konstantina *Ognjanoviča* rodom serba... V Budině... 1833. 8° 63. l. (Czoneff 530. sz. alatt, Baloghy 250. lapon hibásan írja le, Petrik nem ismeri.)

9. *Carstvennik* ili istorija bolgarskaja... Izdanie pervoje... u Budimu 1844. 8° 80. l. (Czoneff 539. sz. alatt, Baloghy 251. lapon hibásan írja le, Petrik nem ismeri, a Nemzeti Múzeum példányának jegye Turc. 402.)

Végül két brassói cyrill-betűs oláh nyomtatvány van Czoneffnél 556. és 557. sz. alatt leírva; minthogy bibliografiai irodalmunk ezeket sem ismeri, itt közlöm rövid címüket:

10. Floarē darurilor... Braşov, prin tip. Fridrich Herfurt 1808. 8° 8 + 174.

11. Uşa pokāintii... Braşov, tip. Joan Fridri... 1812. 4° 32 + 352.

Dr. Melich János.

Az amerikai könyvtárügy fejlődéséről a new-yorki Library Club 25. évi közgyűlése alkalmából kiadott ünnepi iratából a következő képet nyerjük: 1885-ben a legnagyobb tartott amerikai könyvtár: a washingtoni Library of Congress 565.000 kötetből állt. Ma már két közkönyvtár van Amerikában, melyek mindegyikében 2 milliónál több kötet van s négy olyan, melynek állománya a kongresszusi könyvtár 1885-iki kötetszámát meghaladja. Az időben csak két könyvtárban volt 300.000—500.000 kötet, 1909-ben pedig már kilencben; 100.000—300.000 kötet volt akkor 15-ben, ma 61-ben, 50.000—100.000 kötet volt akkor 30-ban s ma 141-ben. Az Egyesült-Államok területén 1885-ben csupán 48 könyvtár volt 50.000 kötetten felül, 1909-ben ellenben 218; az egész birodalom területén akkor 2987 könyvtár volt egyenkint legalább 1000 kötetten, ma pedig 5640. Az Egyesült-Államok összes könyvtáraiban lévő kötetek száma 20 millióról 63 millióra emelkedett. Az 1885-iki összes forgalomról nincsen statisztikai kimutatás, de van az 1876-ikéről, mely 8,800.000 kötetet s van az 1895-ikéről, mely 35 millió kötetet mutat ki. E két szám alapján az 1885-iki forgalmat hozzávetőleg 20 millió kötetre s az 1909-ikét 75 millióra becsülik.

E sokat beszélő számokkal kapcsolatban reprodukáljuk azokat a nem kisebb jelentőségű szavakat, melyekkel a Library World szerkesztője jellemezte